

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของนักศึกษาระดับอาชีวศึกษา ในอำเภอเมือง เชียงใหม่ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาคำราเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการ วิจัย โดยจำแนกเนื้อหาสาระตามลำดับต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

2. วัยรุ่นและพัฒนาการของวัยรุ่น

3. พฤติกรรมเสี่ยงในวัยรุ่น

ความหมายของพฤติกรรมเสี่ยงในวัยรุ่น

ประเภทของพฤติกรรมเสี่ยง

พฤติกรรมเสี่ยงโดยตรง

พฤติกรรมเสี่ยงโดยอ้อม

พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ

ความหมายของพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ

ลักษณะของพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ

4. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น

ปัจจัยในส่วนบุคคล

เพศ

อายุ

ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม

ความสัมพันธ์ในครอบครัว

ฐานะทางเศรษฐกิจ

กลุ่มเพื่อน

แหล่งบันเทิงเรีงรมย์

สิ่งพิมพ์และสื่อกระตุ้น

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีในการอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์นั้น เป็นการศึกษาเพื่อหาสาเหตุในการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ โดยมุ่งค้นหาพฤติกรรมที่แท้จริง รวมทั้งการคาดคะเนหรือทำนายพฤติกรรม การอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ สามารถใช้แนวคิดและทฤษฎีทางพฤติกรรมศาสตร์จากหลายสาขา โดยเลือกใช้แนวคิดหรือทฤษฎีที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาในการศึกษาพฤติกรรมเชิงทางเพศ และปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมเชิงทางเพศครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเป็นกรอบแนวคิด

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ของ บันดูรา (Bandura) ที่เชื่อว่าทั้งสิ่งแวดล้อมและตัวบุคคลมีความสำคัญเท่า ๆ กัน บุคคลและสิ่งแวดล้อมต่างมีอิทธิพลต่อกัน คนเราจะมีปฏิสัมพันธ์ (Interact) กับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ ตัว และพฤติกรรมการแสดงออกของคนเราส่วนมาก จะเป็นการเรียนรู้โดยสังเกต (Observational Learning) หรือการเลียนแบบจากตัวแบบ (Modeling)

แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม มีความคิดพื้นฐานที่ให้ความสำคัญของอินทรีย์ และสิ่งแวดล้อม โดยเชื่อว่าการเรียนรู้เป็นผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดจากทั้งตัวบุคคลและสิ่งแวดล้อมเป็นสาเหตุสำคัญ (สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2541) จะเห็นได้ว่าการที่วัยรุ่นจะมีพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งนั้น ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่นี้เช่นกัน พฤติกรรมการแสดงออก มีสาเหตุทั้งเกิดจากตัววัยรุ่นเองและเกิดจากการได้รับสิ่งแวดล้อมโดยการเลียนแบบจากตัวแบบในสังคม

2. วัยรุ่นและพัฒนาการของวัยรุ่น

วัยรุ่น (Adolescence)

คำว่าวัยรุ่น มีรากศัพท์เดิมมาจากภาษาละติน คือ Adolescere ซึ่งมีความหมายว่า การเจริญเติบโตไปสู่วุฒิภาวะ (To Grow Into Maturity) ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาไปพร้อม ๆ กัน

วัยรุ่นแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ

1. วัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence) มีช่วงอายุระหว่าง 13 - 15 ปี ร่างกายมีการเจริญเติบโตทางเพศอย่างสมบูรณ์ทั้งในเพศชายและเพศหญิง สำหรับเพศหญิงสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญของร่างกายเต็มก็คือ การมีประจำเดือน มีขนขึ้นตามอวัยวะเพศ สัดส่วนต่าง ๆ ของร่างกายเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะด้านอวัยวะเพศ และการเติบโตของทรวงอก เนื่องจากต่อมต่าง ๆ ผลิต

ฮอร์โมนไปบำรุงมากขึ้น เด็กชายจะสังเกตได้จากการหลั่งน้ำอสุจิในครั้งแรก และการมีขนตามอวัยวะเพศเสี่ยงแตกพร่า ส่วนพัฒนาการอารมณ์ของวัยรุ่นช่วงนี้ โดยทั่วไปเปลี่ยนแปลงความรู้สึกเร็วและง่าย

2. วัยรุ่นตอนกลาง (Middle Adolescence) มีช่วงอายุระหว่าง 15 - 18 ปี ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากับนักเรียนระดับอาชีวศึกษา ซึ่งอยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนกลาง ในช่วงนี้ มีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และความนึกคิด ในด้านร่างกายนั้นมีการเปลี่ยนแปลงที่ดึงดูดความสนใจของเพศตรงข้าม เพศหญิงร่างกายมีสัดส่วนขึ้น ผิวพรรณสดใส ส่วนเพศชายจะเริ่มมีหนวดมีเครา อารมณ์วัยรุ่นพบว่า มีเปลี่ยนแปลงเร็วมาก และมีความรุนแรง มีความรู้สึกไวต่อสิ่งกระตุ้น จากสภาพแวดล้อม แสดงความรู้สึกอย่างเปิดเผยและตรงไปตรงมา ซึ่งเมื่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ อยู่ในระยะคงที่แล้วจะเริ่มสามารถควบคุมอารมณ์ของตนได้

3. วัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescence) อายุระหว่าง 18 - 21 ปี ในระยะนี้พัฒนาการของวัยรุ่นเริ่มเข้าสู่วุฒิภาวะอย่างสมบูรณ์แบบ มีพัฒนาการทางด้านจิตใจมากกว่าทางร่างกาย โดยเฉพาะด้านความนึกคิดและปรัชญาชีวิต มีความพยายามในการปรับปรุงร่างกายและจิตใจของตนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมมากขึ้น โดยการหัดตัดสินใจแก้ไขปัญหาลักษณะต่าง ๆ ด้วยตัวเอง และมีความกระตือรือร้นที่จะสร้างสิ่งประทับใจต่าง ๆ เพื่อแสดงว่าตนไม่ใช่เด็กต่อไป (พึงพิศ จักรปิง, 2539)

พัฒนาการของวัยรุ่น

สุชา จันทน์เอม (2529) ได้แบ่งพัฒนาการของวัยรุ่นเป็นด้านต่าง ๆ ได้ ดังนี้

1. พัฒนาการทางด้านร่างกาย (Physical Development) วัยรุ่นจะมีอัตราความเจริญเติบโตทางด้านร่างกายเริ่มช้าลง รูปร่างจะเข้าสัดส่วนของผู้ใหญ่ เด็กหญิงจะเริ่มมีประจำเดือนครั้งแรก สะโพกผายออก ทรวงอกเริ่มได้ขนาดใกล้เคียงกับผู้ใหญ่ ขนที่อวัยวะเพศจะเพิ่มมากขึ้น เด็กชายเสียงเริ่มเป็นห้าวขึ้น ขนตามแขนขาขึ้นมาก ร่างกายมีการผลิตน้ำอสุจิ ผลจากการเปลี่ยนแปลงนี้ อาจทำให้เกิดความวิตกกังวลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของตนเอง ซึ่งวัยรุ่นจะได้รับผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายไม่น้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับความรวดเร็วของการเปลี่ยนแปลงและการเตรียมตัวที่จะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ

2. พัฒนาการทางด้านอารมณ์ (Emotional Development) วัยรุ่น มักจะมีอารมณ์รุนแรง แสดงความรู้สึกอย่างเปิดเผยและตรงเกินไป บางครั้งมีความเชื่อมั่นในตนเอง แต่บางครั้งก็รู้สึกหดหู่ ต้องการให้ผู้อื่นยอมรับในความเป็นชายเป็นหญิงของตน ทั้งจากเพศเดียวกันและจากเพศตรงข้าม มีความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม วัยรุ่นต้องการที่จะให้ผู้อื่นยอมรับจึงมักเอาใจใส่ในรูปร่างของตนมากขึ้น จะวิตกกังวลเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายอยู่ตลอดเวลา

เช่น ความสูง ความอ้วน ความผอม บางคนกลัวว่าจะเป็นลิว มีกลิ่นตัว สายตาสั้นหรือฟันไม่สวย เป็นต้น โดยทั่วไปสาเหตุที่ทำให้วัยรุ่นมีอารมณ์เปลี่ยนแปลงง่ายและรุนแรง สรุปได้ดังนี้

2.1 ความเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย เนื่องจากวัยรุ่นไม่สามารถที่จะเข้าใจและทำตนให้เหมาะสม ผู้ใหญ่จะมองว่าบุตรของตนยัง是孩子อยู่เสมอ วัยรุ่นจึงมีข้อขัดแย้งกับผู้ใหญ่หรือบิดามารดา จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้อารมณ์ของวัยรุ่นไม่มั่นคง และเมื่อเกิดความเครียดมักจะแสดงออกมาทันที

2.2 การเปลี่ยนแปลงอวัยวะภายใน ช่วงวัยรุ่นมีการเปลี่ยนแปลงของต่อมไร้ท่อ ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้วัยรุ่นมีการเปลี่ยนแปลงทุก ๆ ด้าน เช่น กระเพาะอาหารขยายขึ้น ทำให้วัยรุ่นรับประทานอาหารมากขึ้น การทำงานของต่อมเพศ ทำให้วัยรุ่นต้องการแสวงหาประสบการณ์ใหม่ๆ และเริ่มสนใจเพศตรงข้าม ความต้องการที่สำคัญ คือ ต้องการพึ่งตนเอง ต้องการมีส่วนร่วมกับหมู่คณะ จึงมักรวมกันเป็นกลุ่ม กรณีที่ผู้ใหญ่ไม่เข้าใจและไม่ส่งเสริมหรือขัดขวางการอยู่ร่วมกับหมู่คณะหรือการอยู่ในกลุ่มเพื่อน จะทำให้เกิดความเครียดขึ้นในวัยรุ่น

2.3 การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ประสบการณ์ที่วัยรุ่นพบ มักจะเป็นความขัดแย้งกับผู้ใหญ่ ความเข้มงวดของผู้ใหญ่ที่มีต่อความประพฤติของวัยรุ่น ในการคบเพื่อน การเลียนแบบการแต่งกาย เป็นเหตุให้อารมณ์ของวัยรุ่นไม่มั่นคง หงุดหงิด มีความรู้สึกไวและแสดงออกเพื่อต่อต้านทันที เพราะยังไม่เป็นผู้ใหญ่โดยสมบูรณ์

3. พัฒนาการทางด้านสังคม (Social Development) วัยรุ่นชอบปลีกตัวออกจากบุคคลในครอบครัว แต่ชอบอยู่ในหมู่เพื่อนและมีความเห็นว่าหมู่คณะเป็นสิ่งสำคัญ ระยะนี้การปรับตัวกับกลุ่มเพื่อนเป็นช่วงที่สำคัญมาก การศึกษาวัยรุ่นพบว่า เป็นวัยที่ต้องการเพื่อนและได้รับอิทธิพลจากกลุ่มเพื่อนมากที่สุด เริ่มมีความคิดเป็นของตนเอง อยากเป็นตัวของตัวเองชอบอิสระ ไม่ค่อยเชื่อฟังใครยกเว้นเพื่อนในกลุ่มเดียวกัน มีค่านิยม ความเชื่อ และความคิดที่คล้ายคลึงกันในกลุ่ม พฤติกรรมของวัยรุ่นจึงเป็นการตามเพื่อน ดังนั้น จึงมีปัญหาวัยรุ่นเกี่ยวกับการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นในสังคม อย่างไรก็ตามการที่วัยรุ่น จะปรับตัวให้สอดคล้องกับมาตรฐานของสังคมได้ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับ การเข้าใจทัศนคติของสังคม การเข้าใจบทบาทในสังคม การรู้จักแสดงพฤติกรรมให้เหมาะสมกับบทบาท และเป็นไปตามความคาดหวังของสังคม ในทางตรงกันข้ามถ้าวัยรุ่นยึดถือความคิดเห็นของตนเป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียว จะทำให้กลายเป็นคนที่ต่อต้านสังคม

4. พัฒนาการทางด้านสติปัญญา (Intellectual Development) วัยรุ่นสามารถที่จะเข้าใจถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่สำคัญได้เป็นบางเรื่อง จะมีการพัฒนาประสิทธิภาพทางสติปัญญาสูงสุด เริ่มมีปรัชญาชีวิตเพียงแต่ยังขาดประสบการณ์ อย่างไรก็ตาม ความคิดยังเป็นเรื่องของการค้นหาตัวเอง

เริ่มรู้จักใช้ความคิดลึกซึ้ง สามารถเข้าใจคำจำกัดความที่เป็นนามธรรมได้ และสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ได้มากขึ้น

กล่าวโดยสรุป วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา การที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนเทคโนโลยีต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว ย่อมส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงและปรับเปลี่ยนไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ อาจเกิดปัญหาในการปรับตัวตามมา เป็นที่ตระหนักว่า การที่วัยรุ่นจะเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการมีแบบอย่างที่ดีในสังคม และการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งในกลุ่มเพื่อนเพศเดียวกัน เพื่อนต่างเพศ ตลอดจนการปรับตัวให้เข้ากับบุคคลทั่วไป ถ้าสามารถปรับตัวได้ดีก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข แต่ถ้าไม่สามารถปรับตัวได้ทุกสถานการณ์ แสดงว่าวัยรุ่นมีปัญหาทางพฤติกรรม ซึ่งเป็นปัญหาหลักที่พบบ่อยในวัยรุ่น พฤติกรรมที่เป็นปัญหาในวัยรุ่น เช่น ปัญหาการเลียนแบบพฤติกรรมในกลุ่มเพื่อน การเลียนแบบทางสังคม นำไปสู่ปัญหาการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ปัญหาพฤติกรรมทางเพศ และปัญหาการตั้งครรภ์ไม่พึงปรารถนา ถ้าปัญหาพฤติกรรมต่าง ๆ นั้นยังคงอยู่และไม่ได้รับการแก้ไขจะส่งผลกระทบโดยตรงต่อสุขภาพของวัยรุ่น เช่น การติดต่อโรคทางเพศสัมพันธ์ การตั้งครรภ์ไม่พึงปรารถนา การทำแท้งและอาจตามมาด้วยการฆ่าตัวตาย เป็นต้น (จันทร์จิตา พุทธยานานนท์, 2538)

3. พฤติกรรมเสี่ยงในวัยรุ่น

ความหมายของพฤติกรรมเสี่ยงในวัยรุ่น

พฤติกรรมเสี่ยงในวัยรุ่น หมายถึง พฤติกรรมที่ทำแล้วเสี่ยงต่อการเสียชีวิต พิการทุพพลภาพ เกิดผลเสียต่อสุขภาพอนามัยทั้งทางตรงและทางอ้อม (Mortality & Morbidity) คือ มีผลต่ออัตราการตายและอัตราป่วย (จันทร์จิตา พุทธยานานนท์, 2538) การเกิดพฤติกรรมเสี่ยงในวัยรุ่นเนื่องจากขาดประสบการณ์ชีวิต การพัฒนาทางความคิด และสติปัญญาไม่ดีพอที่จะเข้าใจถึงผลเสีย ที่จะตามมาทั้งในระยะสั้นและระยะยาวจากพฤติกรรมนั้น

ประเภทของพฤติกรรมเสี่ยง

พฤติกรรมเสี่ยงอาจพิจารณาแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. พฤติกรรมที่เสี่ยงต่อสุขภาพโดยตรง (Direct Risk Behavior) เช่น การสูบบุหรี่ การดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ รวมถึงพฤติกรรมทางเพศ เช่น การมีเพศสัมพันธ์เร็วในช่วงวัยรุ่นตอนต้น การมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ใช้ถุงยางอนามัย

2. พฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพโดยอ้อม (Indirect Risk Behavior) เช่น การใช้ยาลดความอ้วน การขับขี้อึกรยานยนต์โดยไม่สวมหมวกนิรภัย พฤติกรรมการรับประทานอาหารและออกกำลังกาย (ปริดา จิรกุลพัฒนา, 2536)

พฤติกรรมเสี่ยงในวัยรุ่น ถือเป็นปัญหาสำคัญในหลายประเทศ ได้แก่ การดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ปัญหาการฆ่าตัวตาย พฤติกรรมทางเพศ และการตั้งครกไม่พึงปรารถนา เป็นต้น (Zimmerman & Santelli, 1998 ; D. Resnick, 1997 ; H. Durant et al., 1997 อ้างใน ปวีณา สายสูง, 2541) จากคำกล่าวข้างต้นจัดได้ว่าเป็นพฤติกรรมเสี่ยงทางด้านสุขภาพของวัยรุ่น และเป็นปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่ง ที่กำลังทวีความรุนแรงมากขึ้นในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น ที่นำมาซึ่งโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ โดยเฉพาะโรคเอดส์ ถือเป็นปัญหาหนึ่งที่เหมาะสมควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ

จันทร์ทิศา พุกขานานนท์ (2538) ได้ให้ความหมายของ พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศว่า หมายถึง การประพฤติปฏิบัติที่ทำให้เสี่ยงต่อการเกิดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เช่น การมีคู่นอนจำนวนมาก การมีเพศสัมพันธ์เร็วตั้งแต่อยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนต้น ก่อให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพอนามัยที่จะตามมาทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

ลักษณะของพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ

การที่จะกำหนดลักษณะพฤติกรรมใดว่าเป็นพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศนั้น โดยทั่วไปถือเอาพฤติกรรมที่จะก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ มีหลายลักษณะดังนี้

1. การมีเพศสัมพันธ์เร็วหรือการมีเพศสัมพันธ์เร็วตั้งแต่อยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนต้น

การมีเพศสัมพันธ์เร็วตั้งแต่อยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนต้น (13 – 15 ปี) ถือว่าเป็นปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศประการหนึ่ง (Zimmerman, & Santelli, 1998 อ้างใน จันทร์แรม ทองศิริ, 2539) เนื่องจาก เมื่อเริ่มเข้าสู่ช่วงวัยรุ่น พัฒนาการทางร่างกายจะเจริญเข้าสู่ลักษณะเฉพาะเพศขั้นที่สอง และมีผลต่อพัฒนาการทางด้านอารมณ์และทางสังคม ส่งผลให้เกิดความรู้สึกนึกคิด เกี่ยวกับเรื่องเพศตรงข้าม หรือความต้องการทางเพศที่ขาดการยับยั้งใจ อันเป็นผลให้เกิดแรงผลักดันหรือแรงขับทางเพศ มีความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับเรื่องเพศสูง ประกอบกับสภาพสังคมในปัจจุบันเปิดโอกาสให้วัยรุ่นหญิงชายมีการคบกันอย่างเปิดเผย การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรจึงเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้เสี่ยงต่อการเกิดโรคติดต่อเพศสัมพันธ์ มากขึ้นเช่นกัน เนื่องจากวัยรุ่นขาดความรู้ในการป้องกันโรค (พรรณพิไล ศรีอาภรณ์, 2537) จากการศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า วัยรุ่นเริ่มมีความสัมพันธ์ทางเพศเมื่ออายุ 16.5 ปี ในขณะที่ประเทศไนจีเรียพบว่าวัยรุ่นร้อยละ 62 เคยมีเพศสัมพันธ์ โดยอายุเฉลี่ยมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก ในวัยรุ่นชาย 17 ปี วัยรุ่นหญิงอายุเฉลี่ย 18.9 ปี ส่วนใน

ประเทศฟิลิปปินส์ พบว่า วัยรุ่นมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ ร้อยละ 18 โดยวัยรุ่นชาย เริ่มมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกเมื่ออายุเฉลี่ย 16.8 ปี ส่วนวัยรุ่นหญิง อายุเฉลี่ย 18.4 ปี สำหรับในประเทศไทย จากการศึกษาพบว่าในวัยรุ่นไทยจำนวน 1,100 คน เป็นชาย 582 คน หญิง 526 คน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุในช่วง 15 - 24 ปี พบว่า วัยรุ่นชายเริ่มมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกเมื่ออายุเฉลี่ย 16.6 ปี วัยรุ่นหญิงเฉลี่ย 17.6 ปี (WHO, 1997, อ้างใน แพงเพชร เพชรวิชัย, 2543) และจากการศึกษาของสุพักตร์ วาณิชเสณี และ ขจิต ชุปัญญา (2533) เกี่ยวกับความรู้ ทักษะคิด เกี่ยวกับโรคเอดส์ ในวัยรุ่นเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า อายุที่มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกคือ 9 - 18 ปี และการศึกษาของ วิจิตร ศรีสุพรรณ และคณะ (2533) ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับความรู้ ความคิดเห็น และประสบการณ์ทางเพศของนักเรียน นักศึกษาระดับมัธยมศึกษาอาชีวศึกษาและอุดมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ร้อยละ 32.4 ของกลุ่มตัวอย่าง เคยมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกอายุระหว่าง 15 - 19 ปี

นอกจากนี้การศึกษาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องก็ให้ผลการศึกษาลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ วัยรุ่นไทย เริ่มมีประสบการณ์ทางเพศในช่วงอายุประมาณ 10 - 21 ปี โดยพบในวัยรุ่นชายมากกว่าวัยรุ่นหญิง (ทวีศักดิ์ นพเกษร และคณะ, 2534 ; กิตติวุฒิ เทวาทิเทพ และคณะ, 2535 ; อัญชลี คติอนุรักษ์, 2535; กฤตยา อาชวนิจกุล และ วราภรณ์ แซ่มสนธิ, 2537 และปวีณา สายสูง, 2541) สำหรับบุคคลที่มีเพศสัมพันธ์ด้วยในครั้งแรกนั้น พบว่ามีทั้งคูรักเพื่อนที่เป็นคู่นอนชั่วคราวหรือหญิงบริการทางเพศ เป็นต้น (กฤตยา อาชวนิจกุล และ วราภรณ์ แซ่มสนธิ, 2537.)

2. การมีเพศสัมพันธ์กับคู่นอนโดยไม่ใช้ถุงยางอนามัย

เมื่อพิจารณาการมีเพศสัมพันธ์กับคู่นอนโดยไม่ใช้ถุงยางอนามัย ถือว่าเป็นพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศเช่นกัน พบว่า การรณรงค์ให้ใช้ถุงยางอนามัยเพื่อป้องกันโรคเอดส์ และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์อื่น ๆ ให้ได้ผลอย่างจริงจังนั้น ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ทั้ง ๆ ที่กระทรวงสาธารณสุข ได้เริ่มโครงการส่งเสริมให้ใช้ถุงยางอนามัยในหมู่ผู้ขายบริการทางเพศ นับตั้งแต่มีการระบาดของโรคเอดส์อย่างรุนแรง ทั้งนี้เพราะการใช้ถุงยางอนามัย ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น คุณภาพของถุงยางอนามัย การใช้อย่างถูกวิธี และการใช้อย่างต่อเนื่อง ดังเช่นการศึกษาของ วิไลลักษณ์ เสรีตระกูล (2537) ที่พบว่า นักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันการศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ยังมีความรู้เกี่ยวกับการใช้ถุงยางอนามัยอย่างไม่ถูกต้อง กล่าวคือ ความรู้เรื่องถุงยางอนามัยในแต่ละประเด็น มีนักศึกษาตอบถูกน้อยกว่าร้อยละ 50 นอกจากความรู้เกี่ยวกับถุงยางอนามัยเพื่อป้องกันความเสี่ยงจากการมีเพศสัมพันธ์แล้ว ผลการศึกษาในอดีตที่ผ่านมายังพบว่า เมื่อมีเพศสัมพันธ์กับหญิงบริการทางเพศ วัยรุ่นส่วนมากจะไม่มีการใช้ถุงยางอนามัย ดังเช่นการศึกษาของจินตนา เหลืองสุวลัย (2534) พบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 83 ไม่มีการใช้ถุงยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์กับหญิงบริการ ส่วนในกลุ่มที่ใช้ก็นั้นปรากฏว่ามีการใช้ถุงยางอนามัย

ไม่ถูกขั้นตอน นอกจากนั้นผลการศึกษาอื่นๆ ก็ให้ผลการศึกษาที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ เกินกว่าร้อยละ 50 ของกลุ่มตัวอย่างไม่มีการใช้ถุงยางอนามัย เมื่อมีเพศสัมพันธ์ (ทวีศักดิ์ นพเกษรและคณะ, 2535 ; อาภัสศรี ไชยคุณาและวิไล บุญญประภา, 2535) การตัดสินใจเลือกใช้ถุงยางอนามัยขณะมีเพศสัมพันธ์นั้น ขึ้นกับแต่ละกรณี กล่าวคือ กรณีเมื่อมีเพศสัมพันธ์กับหญิงบริการทางเพศ วัยรุ่นจะมีการใช้ถุงยางอนามัยมากขึ้น ดังเช่นการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศต่อโรคเอดส์ในกลุ่มประชากร 8 กลุ่ม ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยหนึ่งในแปดกลุ่มมีนักศึกษา รวมอยู่ด้วย พบว่าในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา กลุ่มตัวอย่างมีการใช้ถุงยางอนามัย เมื่อมีเพศสัมพันธ์กับหญิงบริการทางเพศมากขึ้นกว่าร้อยละ 80-90 (คณะผู้เชี่ยวชาญด้านประชากร, 2538)

นอกจากนี้การศึกษาพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นในอำเภอเมืองน่าน พบว่ากลุ่มวัยรุ่นเพียงร้อยละ 19.4 เท่านั้น ที่ใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้งเมื่อมีเพศสัมพันธ์ (จันทร์แรม ทองศิริ, 2539) อีกกรณีหนึ่งคือ เมื่อมีเพศสัมพันธ์กับเพื่อนหรือคู่รัก จะพบว่าไม่มีการใช้ถุงยางอนามัย ดังการศึกษาของวิไลลักษณ์ เสรีตระกูล (2537) พบว่าเมื่อมีเพศสัมพันธ์กับคู่รัก นักศึกษาส่วนใหญ่ จะไม่มีการใช้ถุงยางอนามัย เพราะคิดว่าคู่รักของตนไม่มีโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ดังการศึกษาวัยรุ่นชายไทยกับการค้าประเวณีของกฤตยา อาชวนิจกุล และวรากรณ์ แซ่มสนิท (2537) พบว่าวัยรุ่นทั้งหญิงและชายมีแนวโน้มที่จะเริ่มมีเพศสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนด้วยกัน โดยวัยรุ่นชายเชื่อว่าการมีเพศสัมพันธ์กับเพื่อนหญิงแทนการไปเที่ยวหญิงบริการทางเพศ จะช่วยลดโอกาสเสี่ยงต่อการติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ อย่างไรก็ตามผลการศึกษาของคณะผู้เชี่ยวชาญด้านประชากร (2538) พบว่าวัยรุ่นมีการใช้ถุงยางอนามัย เมื่อมีเพศสัมพันธ์กับหญิงบริการทางเพศสูงกว่าร้อยละ 80 นั้น เป็นการศึกษาเปรียบเทียบกันในกลุ่มของวัยรุ่นด้วยกันเอง แต่จากผลการวิจัยที่ทำในสถานบริการทางเพศ โดยสอบถามหญิงบริการทางเพศ ถึงลักษณะของลูกค้าที่ปฏิเสธการใช้ถุงยางอนามัยกลับพบว่า วัยรุ่นเป็นกลุ่มที่มีการปฏิเสธการใช้ถุงยางอนามัยมากที่สุด เนื่องจากการใช้ถุงยางอนามัยทำให้ลดความรู้สึกพอใจทางเพศขณะมีเพศสัมพันธ์ (โยธิน แสงวงศ์และพิมลพรรณ อัครภักดิ์, 2533 อ้างใน พิมพ์วัลย์ บุญมงคลและวันเพ็ญ มาอ่อน, 2541)

3. การมีคู่นอนจำนวนมาก

นอกจากนี้ การมีคู่นอนจำนวนมากหรือมากกว่า 1 คน ยังได้รับการพิจารณาว่าเป็นพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศอีกพฤติกรรมหนึ่งที่กำลังเป็นปัญหาในกลุ่มวัยรุ่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา ระหว่างปี ค.ศ. 1990-1993 ได้มีการสำรวจพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นพบว่า มีแนวโน้มจะมีคู่นอนจำนวน 4 คนหรือมากกว่า 4 คน ภายในระยะเวลา 3 เดือน และในปี ค.ศ. 1994 พบว่า วัยรุ่นหญิงอายุ 15 - 17 ปี ร้อยละ 45จะมีคู่นอน 1 คน และร้อยละ 26 มีคู่นอน 3 - 5 คน ส่วนวัยรุ่นชายอายุ 18 - 19 ปี ร้อยละ 20 มีคู่นอนจำนวน 3 - 5 คน หรือ 6 - 10 คน ส่วนอีกร้อยละ 11 พบว่ามีคู่นอน

1 คน หรือมากกว่า และยังพบอีกว่าวัยรุ่นชายหญิงที่มีคู่นอนจำนวนมาก มีภาวะเสี่ยงสูงต่อการติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ร้อยละ 10 นอกจากนี้ยังมีรายงานว่าในผู้ที่ติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์นั้น ส่วนมากจะมีอายุต่ำกว่า 25 ปี และที่สำคัญคือในกลุ่มนี้ จะมีคู่นอนมากกว่า 1 คน ขึ้นไป (Javis, 1997 อ้างใน จันทรเรม ทองศิริ, 2539)

สำหรับในประเทศไทย จากการศึกษากลุ่มวัยรุ่นในอำเภอเมืองน่าน พบว่า กลุ่มวัยรุ่นมีคู่นอนมากกว่า 1 (เฉลี่ย 3.1 คน) คิดเป็นร้อยละ 32.6 (ปวีณา สายสูง, 2539) และการศึกษาถึงอัตราความชุกของการติดเชื้อเอชไอวี กามโรค การใช้สารเสพติดและพฤติกรรมเสี่ยงในกลุ่มวัยรุ่นหนุ่มสาว ที่เป็นนักเรียนในจังหวัดเชียงราย พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีคู่นอนมากกว่า 1 คน โดยเฉลี่ยเพศชายมีคู่นอน จำนวน 4.6 คน เพศหญิงมีจำนวน 2.8 คนของ (ศุภชัย สายสร และคณะ, 2543 อ้างใน นงลักษณ์ บุญขุพุทธิ, 2544)

4. การดื่มของมึนเมาก่อนมีเพศสัมพันธ์

สำหรับการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ หรือการดื่มของมึนเมาก่อนมีเพศสัมพันธ์ นั้นถือว่าเป็นพฤติกรรมเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศเช่นกัน เนื่องจากแอลกอฮอล์ทำให้ขาดความยับยั้งชั่งใจขาดวิจารณญาณในการตัดสินใจ อาจทำให้วัยรุ่น ไม่มีการใช้ถุงยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์ได้ จากการศึกษาพบว่า การดื่มสุราของวัยรุ่นชาย เป็นปัจจัยที่สามารถทำนายระดับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศต่อการติดเชื้อโรคเอดส์ได้มากกว่าปัจจัยอื่น ๆ (อังสนา บุญธรรม, 2535) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมเกี่ยวกับโรคเอดส์ ในกลุ่มนักศึกษาอาชีวศึกษา ของวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า กลุ่มตัวอย่างกว่าร้อยละ 80 ดื่มสุราก่อนไปเที่ยวหญิงบริการทางเพศ และในจำนวนนี้มีเพียงร้อยละ 50 เท่านั้น ที่มีการใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้ง (สุรศักดิ์ ไคว้สุภัทร์ และคณะ, 2535) ในการศึกษาเชิงคุณภาพ ในกลุ่มวัยรุ่นหมู่บ้านแห่งหนึ่งในจังหวัดอุดรธานี พบว่าวัยรุ่นจะมีการดื่มสุราทุกครั้งก่อนมีเพศสัมพันธ์กับคู่นอน โดยที่ไม่มีการใช้ถุงยางอนามัย และเมื่อวัยรุ่นดื่มสุราก็ทำให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศได้ (ชัยวัฒน์ ทัศนพูนชัย และคณะ, 2539) การศึกษาของปวีณา สายสูง ที่ศึกษาวัยรุ่นในอำเภอเมืองน่าน พบว่า วัยรุ่นมีการดื่มสุราก่อนการมีเพศสัมพันธ์ ร้อยละ 65.7 เป็นชายร้อยละ 66.7 เป็นหญิงร้อยละ 55.6 (ปวีณา สายสูง, 2539) และจากการศึกษาพฤติกรรมทางเพศ ของวัยรุ่นในสหรัฐอเมริกา พบว่าการที่วัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์เร็วกว่าปกติ เพราะมีปัญหาที่ซับซ้อนเกิดขึ้นกับวัยรุ่น และมีการเพิ่มจำนวนมากขึ้น จากปัจจัยที่วัยรุ่นได้ทำความเข้าใจ เกิดจากปัจจัยสำคัญ 2 ประเด็น คือ การดื่มของมึนเมา และการใช้สารเสพติด เป็นการกระทำที่เสี่ยง และเพิ่มความเสี่ยงต่อการมีเพศสัมพันธ์อันจะนำไปสู่โรคเอดส์ต่อไป (Moore, et. al., 2001)

4. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น

ได้มีผู้กล่าวถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นไว้หลากหลาย ดังนี้ จันทรแรม ทองศิริ (2539) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเกิดพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น ได้แก่ ปัจจัยนำ ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยเอื้ออำนวย

ปัจจัยนำ ครอบคลุมถึงปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ ความรู้ ทักษะ ความเชื่อ ค่านิยม

ปัจจัยสนับสนุน ครอบคลุมถึงปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ อิทธิพลของเพื่อน ครอบครัว และ บิดามารดา การดื่มสุรา สิ่งพิมพ์และสื่อที่มีส่วนกระตุ้นความรู้สึทางเพศ

ปัจจัยเอื้ออำนวย เป็นปัจจัยที่เอื้อให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ ได้แก่ การอยู่ใกล้และการเข้าถึงสถานที่เร่ร่อน หรือแหล่งบริการทางเพศ

แพงเพชร เพชรวิไชย์ (2543) กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดความเสี่ยง มีดังนี้

ด้านสภาพแวดล้อม ประกอบด้วยสถานที่พัก และแหล่งบันเทิง คนเราจะมีพฤติกรรม เช่นใด เป็นเพราะอิทธิพลของสภาพแวดล้อมนั้น ถ้าอาศัยสถานที่ ที่มีสิ่งยั่วยุต่าง ๆ อาจจะส่งผล ใ้บุคคลนารูปแบบที่พบนำไปปฏิบัติได้ เนื่องจากสภาพการณ์ปัจจุบัน สิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเรารู้ ถือได้ว่ามีอิทธิพลต่อเรามาก แหล่งบันเทิงมีแนวโน้มจะเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ วัยรุ่นมีความอยากรู้อยากเห็นและอยากรลองในสิ่งใหม่ ๆ เมื่อถูกยั่วยุจากแหล่งบันเทิง จึงอาจก่อให้เกิดพฤติกรรมทางเพศที่ไม่ถูกต้องได้

ด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม สังคมถือเป็นปัญหาสำคัญเพราะถ้าวัยรุ่นคนใดไม่ได้พักกับครอบครัวที่อบอุ่น โอกาสที่จะเสี่ยงต่อการติดเชื้อมีสูง เพราะไม่มีผู้ดูแลเอาใจใส่ ยิ่งจะถูกกลุ่มอิทธิพลและสิ่งแวดล้อมชักนำได้ง่าย

กลุ่มเพื่อน ถือว่ามีความสำคัญต่อพฤติกรรมของวัยรุ่น ธรรมชาติของวัยรุ่นจะมีความผูกพันและต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน

คนรัก โดยทั่วไปชายและหญิงจะเริ่มคบกันตั้งแต่ช่วงวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่เริ่มสนใจเพศตรงข้าม ต้องการมิตรภาพ ความรัก และความเป็นอิสระจากบิดามารดา ทำให้วัยรุ่นเริ่มมองหาเพศตรงข้ามที่ถูกต้องเพื่อสนองความสนใจ อันที่จริงนำไปสู่ความรักเพศตรงข้ามและการแต่งงานในอนาคต ในปัจจุบันวัยรุ่นมีแนวโน้มจะมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานมากขึ้น ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากการได้รับอิทธิพลจากสังคมตะวันตก และความต้องการอิสระมากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงปรารถนาและการติดเชื้อโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ได้

ปวีณา สายสูง (2541) กล่าวว่า พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นนั้นมีแนวคิดหรือทฤษฎีหนึ่งทางด้านพฤติกรรมศาสตร์ ที่นำมาใช้ในการศึกษาคือแนวคิดในรูปแบบองค์รวม ที่พิจารณาองค์ประกอบ ทางด้านชีวจิตสังคม (Biopsychosocial Perspective) โดยแนวคิดนี้ เชื่อว่า

ในตัวบุคคลประกอบด้วยองค์ประกอบทางกาย จิตใจ และสังคม การทำความเข้าใจในวิถีชีวิตของบุคคลหรือพฤติกรรม จะต้องพิจารณาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์กับสิ่งแวดล้อม นั่นคือถ้าพิจารณาพฤติกรรมเป็นเสมือนปรากฏการณ์ ส่วนการที่จะเข้าใจพฤติกรรมจะต้องศึกษาบริบท ซึ่งก็คือ สิ่งแวดล้อมและเงื่อนไข ที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมดังกล่าว การศึกษาบริบทของพฤติกรรม จึงจำเป็นต้องพิจารณาปัจจัยทั้งหมด ที่เกี่ยวข้องทั้งชีววิทยาและจิตสังคม รายละเอียดของแต่ละปัจจัยมีดังนี้

1. ปัจจัยทางด้านจิตสังคม (Psychosocial Factor) Erikson ได้อธิบายว่าพฤติกรรมของบุคคลนอกจาก จะเกิดจากแรงผลักดันของแรงขับทางเพศ ซึ่งเป็นแรงขับทางธรรมชาติแล้วยังขึ้นอยู่กับตัวแปรทางสังคมด้วย เนื่องจากโดยธรรมชาติของวัยรุ่นเป็นวัยแห่งการเรียนรู้ทั้งจากสิ่งแวดล้อมและการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลในสังคม

2. ปัจจัยทางชีววิทยา (Biological Factor) เป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลเป็นอย่างมาก ซึ่งพฤติกรรมของวัยรุ่นจะมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับความเจริญเติบโต และการเปลี่ยนแปลงของร่างกายและจิตใจ ได้แบ่งปัจจัยทางชีววิทยาไว้ คือ อายุ เพศ และวุฒิภาวะ

2.1 อายุ ในวัยรุ่นคนหนึ่งๆ จะมีอัตราความเจริญเติบโต และพัฒนาการเป็นแบบฉบับของตนโดยเฉพาะ กล่าวคือเมื่อวัยรุ่นมีอายุมากขึ้น พัฒนาการต่างๆ จะมีการเปลี่ยนแปลงไป เช่น พัฒนาการทางด้านสังคมจะมีความต้องการเป็นอิสระ และต้องการเป็นที่ยอมรับของบุคคลในสังคมมากขึ้น พัฒนาการทางด้านร่างกายจะมีขนาดรูปร่าง และสัดส่วนเปลี่ยนแปลงไป เป็นต้น ที่สำคัญคือเมื่อวัยรุ่นมีอายุมากขึ้น จะมีแรงขับทางเพศ ซึ่งเป็นส่วนผลักดันให้วัยรุ่นเกิดพฤติกรรมหรือมีความสัมพันธ์ทางเพศขึ้น ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเคยหรือไม่เคยมีเพศสัมพันธ์ ของกลุ่มตัวอย่าง คือ อายุ โดยนักศึกษาที่มีอายุมาก โอกาสที่จะมีเพศสัมพันธ์จะสูงกว่านักศึกษาที่อายุน้อย

2.2 เพศ เมื่อเข้าสู่ระยะวัยรุ่น เพศหญิงและเพศชายจะมีลักษณะความแตกต่างกันทางเพศอย่างเห็นได้ชัดเจน เรียกพัฒนาการทางเพศระยะนี้ว่า ลักษณะทางเพศขั้นที่สอง (Secondary Sexual Characteristics) ในระยะนี้วัยรุ่นจำนวนมาก มักมีปัญหาเกี่ยวกับการปรับตัว ซึ่งถ้าการปรับตัวของวัยรุ่นมีปัญหา จะเกี่ยวข้องกับการเริ่มมีพฤติกรรมเสี่ยง เพศชายมีพฤติกรรมเสี่ยงด้านสุขภาพสูงกว่าเพศหญิง ความแตกต่างระหว่างเพศ เป็นตัวบ่งชี้ถึงพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นได้

3. วุฒิภาวะ เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญทางชีววิทยาเช่นกับที่ Gesell นักจิตวิทยาพัฒนาการ อธิบายว่า วุฒิภาวะหมายถึง ภาวะเจริญเติบโตเต็มที่ถึงขีดสุดในด้านต่าง ๆ เช่น วุฒิภาวะทางกาย วุฒิภาวะทางอารมณ์ วุฒิภาวะทางเพศและวุฒิภาวะทางสังคม ซึ่งวุฒิภาวะใน

ด้านต่าง ๆ เหล่านี้จะไม่เท่ากัน ถ้าวุฒิภาวะเปลี่ยนแปลงเข้าสู่วัยรุ่นเร็วหรือช้าเกินไป อาจเกิดปัญหาในการปรับตัวได้มากกว่าคนที่เข้าสู่วัยรุ่นตามเกณฑ์ปกติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวุฒิภาวะทางเพศ ซึ่งเป็นตัวเร่งให้วัยรุ่นเกิดความสนใจในเพศตรงข้ามวัยรุ่นเร็วกว่า ย่อมต้องการมีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนผู้ที่ย่างเข้าสู่วุฒิภาวะทางเพศช้า

การศึกษาพฤติกรรมเสี่ยง และปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดพฤติกรรม ผู้วิจัยเน้นศึกษาปัจจัยในตัวบุคคลและปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการเกิดพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ ตามกรอบแนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ดังนี้

1. ปัจจัยในตัวบุคคล

ปัจจัยในตัวบุคคล ประกอบด้วย เพศและอายุ

เพศ บุคคลเมื่ออยู่ในวัยเด็ก จะพบว่าเด็กหญิงและเด็กชาย มีความแตกต่างกันทางด้านร่างกาย โดยเฉลี่ยเด็กหญิงจะมีความเจริญทางเพศไปสู่วุฒิภาวะและโตกว่าเด็กชายประมาณ 1 – 2 ปี (สุชา จันทร์อม, 2529) เมื่อเข้าสู่วัยรุ่นเพศหญิงและชายจะมีลักษณะความแตกต่างทางเพศอย่างเห็นได้ชัด (พิงพิศ จักรปิง, 2539) จากการศึกษาของปวีณา สายสูง (2541) และการศึกษาของนฤมล พรรณวงศ์ (2540) พบว่า เพศชายมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศสูงกว่าเพศหญิง

อายุ เป็นที่ทราบกันดีว่า อัตราการเจริญเติบโตของวัยรุ่น จะเพิ่มขึ้นหรือลดลงย่อมเป็นไปตามระยะหรือพัฒนาการตามวัย นักจิตวิทยาได้แบ่งช่วงอายุของวัยรุ่น เป็นช่วงต่าง ๆ กันตามระยะการเจริญเติบโต สุชา จันทร์อม (2529) กล่าวว่า เมื่อวัยรุ่นมีอายุมากขึ้น พัฒนาการต่าง ๆ จะมีการเปลี่ยนแปลงไป ในวัยรุ่นคนหนึ่ง ๆ จะมีอัตราความเจริญเติบโตและพัฒนาการเป็นแบบฉบับของตนโดยเฉพาะ ที่สำคัญคือเมื่อวัยรุ่นมีอายุมากขึ้นจะมีแรงขับทางเพศ ซึ่งเป็นส่วนผลักดันให้วัยรุ่นเกิดพฤติกรรมหรือมีความสัมพันธ์ทางเพศขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของวิไลลักษณ์ เสรีตระกูล (2537) พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเคยและไม่เคยมีเพศสัมพันธ์ของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาเขตกรุงเทพ คือ อายุ

2. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม

อย่างไรก็ตาม การที่วัยรุ่นจะเกิดพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศได้นั้น มีหลายปัจจัยเข้ามาเกี่ยวข้อง ไม่เพียงแต่ปัจจัยทางด้านชีววิทยาเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมที่ครอบคลุมถึงด้านครอบครัวและสังคมเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการเกิดพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น ได้แก่ ความสัมพันธ์ในครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจ แหล่งบันเทิงเรีงรมย์ สิ่งพิมพ์และสื่อกระตุ้น เป็นต้น

ความสัมพันธ์ในครอบครัว เป็นที่ทราบกันว่าถ้าภายในครอบครัว บิดามารดามีความเข้าใจในความต้องการของวัยรุ่น จะทำให้วัยรุ่นปรับตัวให้อยู่ในภาวะที่เหมาะสม ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันจะช่วยให้นุคคลในครอบครัวมีกำลังใจในการดำรงชีวิต และสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมั่นคง ในทางตรงข้ามหากครอบครัวมีการทะเลาะเบาะแว้งระหว่างกัน จะทำให้วัยรุ่นเรียนรู้และเลียนแบบความสัมพันธ์ที่ไม่ดีเหล่านั้น (พึงพิศ จักรปิง, 2539) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ อังสนา บุญธรรม (2535) ที่พบว่าปัจจัยที่ทำให้ทายระดับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศในวัยรุ่น ได้แก่ โครงสร้างของครอบครัว โดยถ้าความสัมพันธ์ภายในครอบครัวแตกแยกย่อมทำให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนได้

ฐานะทางเศรษฐกิจ ฐานะทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้วัยรุ่นมีโอกาสที่จะเกิดพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศได้ เนื่องจากจะช่วยเอื้อให้สามารถใช้จ่าย ในการเที่ยวสถานบันเทิงต่าง ๆ อันจะนำไปสู่พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ จากการศึกษาของแพงเพชร เพชรวิไชย์ (2543) พบว่า ฐานะทางเศรษฐกิจมีแนวโน้มและความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ

แหล่งบันเทิงเรีงรมย์ สุชา จันทรเอม (2533) กล่าวว่า ในปัจจุบันสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว มีอิทธิพลเหนือจิตใจและอารมณ์ของวัยรุ่น โดยเฉพาะแหล่งบันเทิงเรีงรมย์ ที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อวัยรุ่นมีโอกาสได้อยู่ใกล้แหล่งเรีงรมย์เหล่านั้น ส่วนส่งผลให้วัยรุ่น มีความอยากรู้อยากเห็น และอยากทดลองในสิ่งใหม่ ๆ การตัดสินใจเข้าไปในแหล่งบันเทิงเรีงรมย์ อาจก่อให้เกิดพฤติกรรมทางเพศที่ไม่ถูกต้อง สุพัตรา สุภาพ (2541) กล่าวว่า เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปถือว่า สังคมเมืองเป็นแหล่งอบายมุขต่าง ๆ ประกอบด้วย ซ่องการพนัน ซ่องโสเภณี สถานที่อาบอบนวด ในที่ลับ คอฟฟี่ชอฟ แหล่งบันเทิง สิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นส่วนที่ทำให้เด็กและเยาวชนเสี่ยงอยู่ไม่น้อย เพราะถึงจะรู้ว่าเป็นสถานที่อบายมุข แต่ก็เป็นที่ล่อใจให้เด็กและเยาวชนหลงเพลิดเพลินติดอกติดใจ ทำให้เสี่ยงต่อการเกิดโรคทางเพศสัมพันธ์โดยเฉพาะโรคเอดส์ จากการศึกษาเชิงสำรวจของ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2537) พบว่า นักเรียนวัยรุ่นในระดับชั้นมัธยมศึกษา อาชีวศึกษาและอุดมศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในหอพัก หรือบ้านพักในเมือง และอยู่ใกล้สถานเรีงรมย์หรืออยู่ใกล้สถานบริการทางเพศ มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเกิดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์โดยเฉพาะโรคเอดส์ นอกจากนี้การศึกษาของจันทรเอม ทองศิริ (2539) และของปวีณา สายสูง (2541) พบว่า วัยรุ่นที่สถานที่พักอาศัยอยู่ใกล้แหล่งบันเทิง มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศมากกว่าวัยรุ่นที่อาศัยอยู่ไกลจากแหล่งบันเทิง

สิ่งพิมพ์และสื่อกระตุ้น นอกจากนี้ยังพบว่าสิ่งพิมพ์และสื่อกระตุ้นต่าง ๆ ก็มีสวนกระตุ้นความรู้สึทางเพศของวัยรุ่นด้วยเช่นกัน ซึ่งจะนำไปสู่พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศได้ จากการศึกษาของ จุฑารัตน์ จุลรอดและพรชัย สติธิปัญญา (2537) พบว่า การอ่านหนังสือลามก การดูเทปโทรทัศน์

หรือภาพยนตร์ที่ปลุกเร้าอารมณ์ทางเพศ เป็นปัจจัยที่กระตุ้นความรู้สึกทางเพศของวัยรุ่นและนำไปสู่พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศได้ และการศึกษาของปวีณา สายสูง (2541) พบว่า วัยรุ่นส่วนใหญ่เคยเห็นสิ่งพิมพ์และสื่อกระตุ้น ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่เคยเห็นสิ่งพิมพ์และสื่อกระตุ้น มีโอกาสที่จะมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศมากกว่ากลุ่มที่ไม่เคยเห็น

ดังนั้นสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เช่น การอยู่ในละแวกที่อยู่ในแหล่งบันเทิงเรีงรมย์ หรือการได้เห็นสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อกระตุ้นต่าง ๆ นับว่ามีอิทธิพลสำคัญอย่างยิ่งในการชักจูงให้วัยรุ่นเสี่ยงในทางเพศ เนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยที่มีอารมณ์เปลี่ยนแปลงได้ง่าย ความเชื่อมั่น ตามใจชอบ หรือตามความนึกคิดของตนเองต้องการเป็นที่ยอมรับในหมู่เพื่อนฝูง โดยพยายามเลียนแบบตามกัน จึงมีวัยรุ่นเป็นจำนวนไม่น้อยที่มีปัญหา เนื่องจากอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เลวร้าย

กล่าวโดยสรุปปัจจัยหรือสาเหตุที่เกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น มีปัจจัยหรือสาเหตุมากมายครอบคลุมไปทุกด้าน ซึ่งมักจะไม่มีสาเหตุอย่างหนึ่งอย่างใดเพียงอย่างเดียว แต่มักจะมาจากสาเหตุหรือปัจจัยหลาย ๆ อย่างรวม ๆ กัน คือ อาจจะมาจากตัวเด็กเอง และสภาพแวดล้อมทางสังคมโดยรวม ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเน้นศึกษา ปัจจัยในตัวบุคคล ได้แก่ เพศและอายุ และศึกษาปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมที่ครอบคลุมทั้งด้านครอบครัวและสังคม ได้แก่ สถานภาพสมรสของบิดามารดา ความสัมพันธ์ในครอบครัว ฐานะทางเศรษฐกิจ การพักอาศัย สภาพแวดล้อมที่พักอาศัย แหล่งบันเทิงเรีงรมย์ และสิ่งพิมพ์หรือสื่อกระตุ้น เป็นต้น โดยใช้แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) เป็นกรอบความคิด ที่เน้นว่ามนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ (Interact) กับสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม โดยอาศัยการสังเกต (Observation) หรือการเลียนแบบจากตัวแบบ (Modeling) ที่เป็นสภาพแวดล้อม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

